

ŠTO DOBIVAMO PRIHVAĆANJEM NEKE OD LICENCI?

1 Uvod

Popularizacijom broadbanda (širokopolasna mreža, DSL, CABLE,...) računalni programi (software) postaju dostupni na klik. Velik broj računalnih programa dolazi zajedno s licencom. Po definiciji, licenca je dogovor ili ugovor koji vam daje pravo da nešto napravite. Licenca kao pravni dokument spada u zakone o

copyrightu. Naravno, takva licenca vam može i oduzeti pravo da nešto napravite. No u većini slučajeva jedini razlog postojanja licence je da se zaštite proizvođači računalnih programa neovisno o tome da li predstavljaju običnog korisnika ili korporaciju. Sljedećim redovima pokušat

ću vam približiti mogućnosti što ih pružaju dvije licence koje najčešće susrećemo. U lijevom kutu je End User License Agreement (EULA)

koja predstavlja vlasničke računalne programe kao što su Microsoft Windows ili Autodesk AutoCAD. U nastavku nalazi se GNU General Public License (GPL) koja je temelj free/open - source filozofije, odnosno slobodnih računalnih programa kao što su Linux kernel ili GNU Emacs.

Let's get ready to rumble!

2 EULA

End User License Agreement (EULA) je ugovor kojim su proizvođači vlasničkog softwarea postigli dvije stvari: ograničili mogućnosti i prava korisnika te se oslobodili bilo kakve odgovornosti.

Svaki proizvođač softwarea uglavnom ima svoju verziju EULA licence no odstupanja proizlaze iz specifičnosti softwarea, glavna ideja ostaje ista. U početku su se javljali razni pravni problemi upravo zbog želje vlasnika softwarea da što više ograniče korisnika, kao na primjer oduzimanje prava slobode govora. Odnosno korisnik prihvaćanjem ugovora gubi pravo govoriti ili pisati o dobrim ili lošim osobinama softwera.

Još jedan od problema je bio način prezentiranja EULA-e krajnjem korisniku, najbolji način je na papiru, ali ukoliko preuzmete neki program s Interneta, EULA će biti u digitalnom formatu. Neki programi traže prihvaćanje ugovora prije instalacije, neki poslije, a neki prilikom prvog pokretanja. Često licenca nije u potpunosti prikazana već samo njezin manji dio, u kojem su prikladno zaboravljeni dijelovi koji najviše ugrožavaju korisnika.

Zanimljivo je da korisnik prilikom kupnje softwarea

ne postaje vlasnikom kopije istog, nego samo licencira njegovo korištenje. Ako na neki način prekršite prava koja ste dobili, morate uništiti vašu kopiju softwarea i licence .

Korisnik, također, može software instalirati samo jednom, na jedno računalo, tj. ako, recimo, želite koristiti software kod kuće i na poslu morate kupiti dvije licence.

Prihvaćanjem licence gubite pravo "reverse engineering-a", odnosno, mogućnost da pokušate otkriti kako software funkcionira. Dakle, kako komunicira s drugim programima, u kojem formatu sprema podatke, kako je postignuta određena

funkcionalnost, itd. Na sreću, u

većini država postoje zakoni koji omogućavaju "reverse engineering", prvenstveno zbog potreba za interoperabilnosti različitih programskih rješenja. Privatnost možete zaboraviti, jer u EULA-ama postoje redovi koji tvrtkama omogućavaju prikupljanje i iskorištavanje tehničkih informacija o softwareu.

Problem je što nije definirano što su točno tehničke informacije i na koji način će biti iskorištene. Često se mogu naći i redovi koji omogućuju tvrtki da tako prikupljene informacije podijeli s drugim tvrtkama. Zanimljivo je spomenuti i to da tvrtka ima pravo instalirati novi ili poboljšani software bez mogućnosti intervencije korisnika. Microsoft recimo na svoj proizvod Windows XP Professional daje garanciju u trajanju 90 dana od datuma kupnje, no ne i na zakrpe koje se naknadno instaliraju (Service Pack 2). Ako u vremenu garancije software (WinXP) na neki način napravi štetu krajnjem korisniku, maksimalan iznos koji će Microsoft vratiti je jednak cijeni koju je korisnik platio za software. Dakle ako izgubite više tisuća dolara zbog neispravnosti Microsoftovog softwarea možete dobiti natrag samo onih 100\$ koliko ste platili software. Ukoliko se greška na softwareu pojavila zbog nepravilne uporabe ili virusa, onda garancija ne vrijedi. Nakon što garancija prestane vrijediti krajnji korisnik ne može tužiti tvrtku ni u kojem slučaju neovisno o tome koliko je software loš. Neki od njih mogu biti: gubitak profita, prestanak rada tvrtke, gubitak privatnosti ili osobna ozljeda.

Zanimljivo je da ne možete tužiti tvrtku čak niti ako je tvrtka objavila (priznala) postojanje greške u softwareu.

Za kraj želio bih istaknuti da tvrtke zadržavaju pravo promjene sadržaja licence. Krajnji korisnik se nemora brinuti oko prihvaćanja nove licence jer prihvaćanjem

stare automatski prihvaća i bilo koju njenu promjenu ili dodatak.

Također, sva prava koja nisu navedena zadržava pružatelj licence, odnosno tvrtka koja je proizvela software.

3 GPL

Idejni začetnik GNU General Public License (GNU GPL) je Richard Stallman.

GNU GPL razmjenu i izmjenu slobodnog softwarea osigurava tako što uvodi određena jamstva. Upravo ta jamstva čine software slobodnim. Licenca je također slobodna pa tako bilo koji korisnik može iskoristiti GNU GPL za svoj softverski proizvod. GNU GPL nije jedina licenca slobodnog softwarea ali je najčešća na popis ostalih važećih možete pronaći na

<http://www.opensource.org/licenses/>.

GNU GPL licenca naglašava da iako je software slobodan to ne znači da je i besplatan pa tako možete naplatiti uslugu kopiranja (cijena nije ograničena).

Slobodan software znači da vi imate pravo kopirati, izmjenjivati ili distribuirati software. Također nepostoje ograničenja na broj kopija ili broj računala na kojima se software može pokrenuti.

Kako bi se zaštitila prava onih koji su vama omogućili korištenje softwarea unutar GNU GPL - a dodjeljenje su vam određene obaveze prilikom daljnje distribucije softwarea ili njegove modifikacije. vaša obaveza je dati sva prava koja ste dobili onima kojima distribuirate software. Ovo se postiže obavezom da prilikom distribucije softwarea u paketu mora biti uključen izvorni kod istog, te da mora postojati kopija GNU GPL licence. Izvorni kod čini software slobodnim, dok licenca osigurava ista prava i obaveze svima koji žele koristiti software koji vi distribuirate.

Jasno je istaknuto da software s GNU GPL licencom ne dolazi s garancijom, no ako odlučite pružiti garanciju slobodni ste to napraviti kao što možete i odrediti cijenu takve garancije. Kako garancija ne postoji, bilo kakvu štetu nadoknadit će sam korisnik softwarea. Ukoliko izmijenite software morate to jasno istaknuti. Na ovaj način se zaštićuju izvorni autori softwarea, ukoliko se pojave problemi s vašom inačicom softwarea.

Slobodan software je pod konstantnim prijetnjama softverskih patenata.

Kada bi neki slobodan program postao dijelom patenta to bi ga pretvorilo u vlasnički software. Stoga u GNU GPL licenci stoji da ukoliko neki patent nije slobodan za opću upotrebu onda se ne može iskoristiti u GNU GPL softwareu. Primjer za to je patentiranje LWZ sažimanja, nakon čega se više LWZ nije mogao iskoristiti za sažimanje. Srećom postoji GZIP koji je izdan pod GNU GPL licencom.

Slobodan software se može distribuirati i u binarnom obliku, tj. obliku čitljivom računalu, no onda morate uz binarni oblik distribuirati i izvorni kod.

Često postoji potreba za korištenjem slobodnog softwarea unutar vlasničkih programa, kako GNU GPL to nedozvoljava, tada se može iskoristiti Library GPL LGPL.

Tako, recimo, Oracle može povezati svoj software s slobodnim softwareom kako bi radio na Linux operativnom sustavu. Također, može doći do promjene sadržaja licence, no svaka nova inačica će imati jasno istaknut broj. Ukoliko taj broj nije definiran korisnik može upotrijebiti onu inačicu koju želi. Kako korisnik nije potpisao nikakav ugovor prihvatanje licence podrazumijeva se u trenutku iskorištavanja prava koja je dobio (kopiranje, modifikacija i distribuiranje).

4 Zaključak

Čitajući GNU GPL i EULA licence došao sam do zaključka da je EULA napisana za pravnike, dok je GNU GPL napisana za korisnike. Ako je itko pokušao pročitati neku EULA licencu znati će na što mislim. GNU GPL je puno lakše za pročitati jer su prava i obaveze obješnjene na način razumljiv osobi koja nije pravnik. Istraživanja su pokazala da se pojavljuju sljedeći omjeri:

EULA - GPL

Ograničavanje korisničkih prava 45% - 27%

Dodjeljivanje korisničkih prava 15% - 51%

Ograničavanje podizanja tužbi 40% - 22%

Uglavnom EULA -om želi zaštititi tvrtke koje razvijaju vlasnički software, na način da ograničava prava i mogućnosti krajnjeg korisnika, istovremeno oslobađajući tvrtku bilo kakve odgovornosti za nastalu štetu. Na Internetu postoje priče kako niti jedna tvrtka u skoro 30 godina nije uspjela naplatiti gubitak prouzrokovan greškom u Microsoftovom softwareu. GNU GPL s druge strane želi zaštititi korisnika dok istovremeno potiče na razmjenu i evoluciju slobodnog softwarea. Iako se software naziva slobodnim to ne znači da je i besplatan, no prilikom distribucije se prava i obaveze moraju prenijeti korisniku. To se postiže obavezanim uključivanjem GNU GPL licence za svaku kopiju softwarea.

Ukoliko ste samo korisnik ili možda razvijatelj softwarea imate slobodu donošenja odluke da li ćete koristiti software koji sadrži jednu od spomenutih licenci.

Dražen Odošić